

ALDOUS
HUXLEY

Călătoria
unui sceptic
în jurul lumii

India, Birmania, Malaya,
Japonia, China și America

Traducere din limba engleză
și note de Daniela Rogobete

POLIROM
2024

Cuprins

PARTEA I. India & Birmania	7
PARTEA A II-A. Malaya.....	201
PARTEA A III-A. Pacificul	269
PARTEA A IV-A. America.....	287

Efectele supărătoare ale unei schimbări bruște de mediu chiar și asupra unui om destul de bine educat sunt întotdeauna și pretutindeni vizibile. La prima lor sosire la Paris, tinerii englezi și americani se vor purta așa cum nu ar visa niciodată să se poarte acasă. La fel și tinerele, suntem nevoiți să adăugăm. Întotdeauna a fost așa. Sf. Bonifaciu scriindu-i Arhiepiscopului, pe atunci, de Caterbury, se plângea cum că: „*per-paucae enim sunt civitates in Longobardia vel in Francia aut in Gallia, in qua non sit adultera vel meretrix generis Anglorum, quod scandalum est et turpitudine totius ecclesiae vestrae*“¹. Asta se întâmpla în 745 d.C.; dar Sfântul ar fi putut descrie într-un mod profetic starea de lucruri din 1926. Italienii de azi au o anecdotă despre un străin care a întrebat o cunoștință florentină de ce existau atât de puține doamne vesele și de moravuri ușoare în orașul lui, altminteri întru totul admirabil. Florentinul a strâns din umeri: „*Abiamo le americane*“², i-a explicat el. Povestea este fără îndoială neadevărată; dar până și faptul că a fost inventată este semnificativ.

În India, pentru fiecare individ importanța comunității căreia îi aparține, cu religia ei tradițională, cu codul ei de reguli tradiționale, este infinit mai mare decât în Vest. Lipsit de acest sprijin, indianului îi este greu să stea pe propriile-i picioare. De aceea efectul schimbării mediului de la sat la orașul îndepărtat este în

---

1. „Prea puține sunt cetățile din Longobardia sau din Francia ori din Gallia în care să nu se afle adultera sau prostituata din neamul anglilor, acestea fiind scandal și rușine a întregii voastre Biserici“ (lat.; trad. de Adrian Muraru).

2. Le avem pe americance.

general mult mai serios asupra lui decât ar fi asupra unui occidental.

Creșterea industrializării în India a fost însoțită de o destrămare a vieții comunitare rurale. Până în prezent, industrializarea a progresat totuși prea puțin în India, iar viața la țară este, în mare, aproape intactă. Dar începutul a fost făcut și putem ghici, judecând după Calcutta, Bombay și Cawnpore, ce țară puternic industrializată ar putea deveni India. Această viziune profetică nu este prea atrăgătoare. Dar condițiile materiale pot fi îmbunătățite și-mi place să cred că emanciparea unui sector al populației din robia vieții comunitare s-ar putea dovedi, într-un târziu, sănătoasă din punct de vedere spiritual. Până acum, așa cum orice om care cunoaște mahalalele orașelor industriale indiene v-ar spune, emanciparea a fost doar dăunătoare. Dar în timp, poate, țăranul orășenit va învăța să se obișnuiască cu libertatea. Eliberat de restricțiile comunității, ar putea învăța să-și dezvolte propriile resurse într-o manieră până acum necunoscută în India rurală, acolo unde unitatea umană a fost întotdeauna comunitatea, nu bărbatul sau femeia ca indivizi.

Aceasta este o speranță plăcută, pe care eu, ca iubitor de libertate și schimbare, ca opozant al rigidității și al regulilor gata făcute, încrezător în puterea indivizilor și lipsit de credință când vine vorba de grupuri, comunități și gloate, o prețuiesc cu o duioșie deosebită. Hinduismul și sistemul rural indian au fost lăudate pe motiv că au păstrat firea poporului indian și temperamentul indian, le-au păstrat neschimbate și aceleași de-a lungul secolelor de asalturi fizice și de agresiuni spirituale. Realizarea aceasta îmi pare mai degrabă demnă de hulă decât de laudă.

Încastrarea este înspăimântătoare. Mi se pare că este mai bine să fii dărâmat, să devii ceva diferit și de nerecunoscut, decât să rămâi pentru totdeauna neatins și același, în ciuda circumstanțelor schimbătoare.

Însă acestea sunt, fără îndoială, prejudecăți naive și romantice, născute din false noțiuni legate de ținta și scopul existenței umane – lucru care este poate prima noțiune fundamental falsă cum că existența umană are vreun scop sau vreo țintă oarecare, dincolo de propria-i perpetuare și reproducere. Unuia care crede că omul se află aici, pe pământ, ca să experimenteze, să cunoască, să încerce toate lucrurile, să progreseze (chiar și numai de dragul progresului, ca să nu stea pe loc) înspre vreun ideal de perfecțiune de neatins, schema existenței la indieni îi va părea într-un tot nesatisfăcătoare. Dar dacă omul (lucru care se poate întâmpla în realitate) se naște doar ca să poată trăi un pic, să zămislească urmași și să moară ca să facă loc celor pe care i-a zămislit, atunci comunitatea rurală indiană pare forma aproape perfectă de organizare socială. Într-un sat indian oamenii pot să-și încropească un trai, să se-nmulțească și să moară fără să-și irosească nici o particulă de energie pe experiențe fără rost, în căutarea unor idealuri iluzorii, a unui progres contrazis de natură și de propria distrugere a omului, care nu duce nicăieri. Singurul cusur adevărat pe care-l pot găsi vieții satului indian este faptul că e profund plictisitoare. Schimbarea, experimentarea permanentă, vânătoarea de cunoaștere sunt importante. Aceasta este cea mai bună, poate chiar singura, justificare a acestor lucruri.

Pare îndoielnic faptul că ființele omenești vor reuși vreodată să se rupă cu totul de satul indian

sau de echivalentul lui. Omul are nevoie de ceva din afara lui însuși de care să se agațe – o societate stabilă, un sistem de convenții, o casă, o palmă de pământ, avut, o familie. În colțurile cele mai puternic urbanizate și industrializate ale lumii putem deja găsi populații întregi imigrante de bărbați și femei, care nu trăiesc destul de mult timp într-un singur loc cât să se atașeze de el ori să fie influențați de spiritul lui, care nu dețin pământuri, nici vreo altă avere tangibilă – doar simbolul convenabil al banilor –, care au prea puțini copii sau nici unul, care nu cred în nici o religie organizată. Acești oameni sunt obligați, prin modul lor de viață, să pună o mare presiune pe propriile lor resurse de minte și voință, pe relațiile personale cu semenii – pe dragoste, căsătorie, prietenie, legături de familie. Nu au nimic solid, în afară de ei înșiși, pe care să se sprijine. Presiunea pe care o pun asupra lor este adesea mai mare decât pot să suporte resursele lor spirituale și relațiile personale. De aici izvorăsc o nemulțumire, o viață pustie, o nesiguranță profundă legată de viitor.

Întotdeauna am avut o pasiune pentru libertatea personală. Este o pasiune pe care profesiunea scrisului mi-a permis s-o cultiv. Un scriitor își este propriul stăpân, muncește când și unde vrea și este plătit de o entitate destul de impersonală, publicul, cu care nu este necesar să trateze în mod direct.

Liber din punct de vedere profesional, am avut grijă să nu mă împovărez cu lanțurile care leagă un om de o bucată anume de pământ; nu am nimic, nimic în afară de câteva cărți și de mașina care-mi permite să mă mișc dintr-un loc în altul.

E plăcut să fii liber atunci când ai destule de făcut și multe la care să te gândești ca să eviți să te plictisești vreodată, când munca ți-e plăcută și pare (ce iluzie încântătoare!) să merite efortul, când ai o idee clară asupra a ceea ce vrei să realizezi și suficientă putere de cuget să rămâi consecvent, mai mult sau mai puțin dincolo de compromis, pe cărarea care duce către acest țel. E plăcut să fii liber. Dar uneori, trebuie să recunosc, regret lanțurile cu care nu m-am legat. În starea asta de spirit îmi doresc o casă plină, o bucată de pământ cu lucruri care să crească pe ea; simt că mi-ar plăcea să cunosc bine un locșor și oamenii care-l locuiesc, că mi-ar fi plăcut să-i cunosc de ani de zile, de când mă știu. Dar nu poți fi două lucruri incompatibile în același timp. Dacă-ți dorești libertate, trebuie să sacrifici avantajele faptului de-a fi legat. Asta este, din păcate, mult prea evident.

CALCUTTA

Fiecare notă a unei melodii, luată ca atare, este perfect lipsită de sens. O melodie este un organism desfășurat în timp, și întregul, sau cel puțin o porțiune considerabilă din întreg, trebuie ascultat, într-o perioadă de timp corespunzătoare, înainte ca natura melodiei să poată fi descoperită. Poate tot așa este și în viață. La un anumit moment, viața este complet lipsită de sens. Dar privită pe o durată mai lungă de timp, pare să se dezvăluie ca un organism care există în timp, are un scop, se îndreaptă într-o direcție anume. Că viața nu are sens poate fi o minciună atunci când este luată în considerare

întreaga viață. Dar lucrul acesta este adevărat în orice clipă. Nota La becar este ne semnificativă dacă e luată ca atare. Însă nota La becar, atunci când e combinată într-un fel aparte cu un anumit număr de alte note, devine o parte esențială a „Odei bucuriei“ din *Sinfonia nr. 9* a lui Beethoven. Ne putem gândi că momentul existenței lumii, de care suntem cu toții conști enți poate fi o parte esențială a întregului muzical în plină desfășurare. Și oare notele pe care le-am descifrat deja în cronicile istoriei și geologiei ne justifică în a presupune că trăim o melodie – o melodie prelungită aproape la infinit? Este o chestiune de opinie.

CALCUTTA

Talentul experimentatorului este unul straniu și special. Înarmat cu o cutie de ceai și niște sârmă, cu mătase, puțină ceară de sigiliu și două sau trei borcane de gem, Faraday a pornit împotriva puterilor misterioase ale electricității. S-a întors triumfător cu prada secretelor ei. Era doar o chestiune legată de juxtapunerea corectă a cerii, a borcanelor de sticlă, a sârmelor. Puterilor misterioase nu le-a rămas decât să se predea. Atât de simplu – dacă se-ntâmpla să te cheme Faraday.

Și dacă se-ntâmpla să fii Sir J. C. Bose¹, ar fi fost atât de simplu, cu o mașinărie mică de ceas, niște ace și filamente, să inventezi mașini

---

1. Jagdish Chandra Bose (1858-1937), om de știință, fizician, biolog și arheolog bengalez, inovator de marcă în domeniile undelor radio, al microundelor și al studiului plantelor.